

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΑΠΑΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ· ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

καθηγητοῦ τῆς Γεωλογίας

ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ Πολυτεχνείῳ

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ·

ΝΙΚ. Κ. ΓΕΡΜΑΝΟΥ Δρ. Φ. Ε.

ΑΛΕΞΑΝ. Δ. ΒΑΛΒΗ Δρ. Φ. Ε.

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

Ἐν Ἀθήναις ἑτησίᾳ Δρ. 7.—

Ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις ἑτ. » 7.50

Ἐξάμηνος » 4.—

Ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ Φρ. 10. 8.—

ΓΡΑΦΕΙΟΝ «ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ»

Ὁδὸς Φειδίου ἀριθ. 13

κατωτέρω τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνηδρίου.

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΦΥΛΛΟΥ

15 — ΛΕΠΤΑ — 15

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ. Σταματίου Δ. Βάλβη, Ὑφηγητοῦ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, Ἀπάντησις εἰς τὴν Ἐπιφυλλίδα τῶν Καίρων. — Ἐγκεντρισμὸς τῶν ἀμπέλων ὑπὸ Σπυριδωνοῦ Χασιώτου. — Ἐλεγχοὶ καὶ ἀναπτύξεις ὑπὸ Ἀλεξ. Εάλβη. — Τιμαὶ ἐσχάτως ἀποδοθεῖσαι τῷ Ῥοβέρτῳ Κώχ.

Ἀπὸ τοῦ ἐπομένου φύλλου ἄρχεται ἡ δημοσίευσίς τῆς συνεχείας τοῦ τετάρτου μαθήματος τοῦ Haeckel.

ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ Δ. ΒΑΛΒΗ,

Ὑφηγητοῦ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ,

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

Εἰς τὴν ἐπιφυλλίδα τῶν καίρων

(Συνέχεια. Βλ. τὸ προηγούμενον φύλλον.)

Γ'. Ἐξέτασις τοῦ διδασκτικοῦ μέρους.

Τὸ διδασκτικὸν τῆς Ἐπιφυλλίδος μέρος ἀποτελεῖται ἐκ δύο θεμελιωδῶν προτάσεων ἱκανῶς εὐθαρσῶν, ἧτοι ἐκ τῆς προτάσεως ὅτι ἡ θεωρία τῆς ἐξελίξεως εἶνε ἀνυπόστατος (περὶ τούτου οὐδὲ λέξιν λέγομεν!) καὶ ἐκ τῆς προτάσεως ὅτι ἡ εἰρημὲν θεωρία—ἡ ἀνυπόστατος!—ἀγχι εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ. Καὶ εἰς τὸ μεταφυσικὸν τοῦτο ζήτημα κρίνομεν ὡσαύτως καλὸν νὰ μὴ εἰσχωρήσωμεν ἄλλως τε καὶ διότι, ὡς ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημῶν ἐξάγεται, τὸ ζήτημα τοῦτο εἶνε καθ' ἡμᾶς ἐντελῶς ἀσύστατον. Πλὴν δὲ τούτου ἡ Ἐπιφυλλίς ἐνεργεῖ «τὸν πολυπόθητον συμβιβασμὸν τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐπιστήμης» (τί κοινὸν αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας;), καὶ ὁ συμβιβασμὸς οὗτος γίνεται κατὰ φιλοσοφικὴν τινα καὶ θεολογικὴν hallucinationem «διὰ τῆς παραδοχῆς τῆς ὑπάρξεως ὄντος διαφόρου τῆς

ύλης, διαθέοντος αὐτὴν, ζῶντος, λογικοῦ, παντοδυνάμου, μελιζομένου ἀλλὰ μὴ διαιρουμένου, καὶ προσωποποιουμένου διὰ τῆς ὕλης εἴτε καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἔντασιν εἴτε καὶ ἐν μέρει, ζωοποιούντος καὶ μεταμορφοῦντος τὴν ὕλην καὶ ἐνεργοῦντος κατ' ἀπείρους τρόπους καὶ σχήματα (!!!). Πρὸς τοῦτοις δὲ ἡ Ἐπιφυλλίς ἐργυνεύει ὀρθῶς τὰς Γραφάς, αἵτινες μέχρι τοῦδε—καὶ ὑπὸ τοῦ Haeckel αὐτοῦ—κακῶς ἐξηγοῦντο καὶ «διεστρέφοντο».

Ὁμολογουμένως αἱ διδασκαλῖαι αὗται καὶ τόλμης εἶνε μεσταί, καὶ τὸ καινοφανὲς οὐκ ὀλίγον ἔχουσιν. Ἀλλ' ἡ ἀρμοδιωτέρα ἐκτίμησις αὐτῶν ἀνίκει βεβαίως εἰς τοὺς φυσιογνώμονας καὶ τοὺς θεολόγους. Οὐτὲ φυσικῶ τῷ λόγῳ ἐν τῇ πρώτῃ οὔτε κἂν ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν λογίων τούτων τάξει κατάλεγμεν ἡμεῖς τὸν γνωστὸν συντάκτην τῆς ἀείποτε ὀρθοτομοῦσης τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ἀλαθίτου ἐφημερίδος, τοῦ «Λόγου»· δὲν δυνάμεθα δ' ὅμως ἐξ ἑτέρου καὶ ν' ἀρνηθῶμεν εἰς τὸν ἰδιόρρυθμον τούτον λόγιον τὴν ἄλλως οὐχὶ σπουδαίαν γνῶσιν τοῦ γράμματος τῶν Γραφῶν, εἰς ἣν ὁ κ. Μακράκης ὀφείλει πᾶσαν τὴν ἀξίαν καὶ πᾶσαν τὴν ἀπαξίαν αὐτοῦ. Κατὰ τὸν τυπικὸν λοιπὸν τοῦτον θεολόγον ὅσα ἡ Ἐπιφυλλίς διηγεῖται περὶ τῶν Γραφῶν εἶνε καθ' ὀλοκλήριαν πεπλανημένα καὶ βλάβσημα, ὡς δεῖχθήσεται προσεχῶς ἧτοι ἐν τῷ ἐπομένῳ φύλλῳ (βλ. τὸ φύλλον τῆς 22. Δεκεμβρίου). Ἐννοεῖται ὅτι ἡμεῖς δὲν προσάγομεν τὴν μαρτυρίαν ταύτην ὡς δῆλωσιν δεδοκιμασμένης καὶ κεκωδωνισμένης auctoritatis. Πολλοῦ γε καὶ δεῖ! Ἡμεῖς καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς δηλώσεως ταύτης, ἦν ὡς ἐνδειξὴν ἀπλῆν προσκομίζομεν, ἀρκοῦμεθα νὰ ἐκφράσωμεν μόνον τὸν φόβον ἡμῶν μὴ τυχόν καὶ τὸ διδασκτικὸν τῆς Ἐπιφυλλίδος μέρος εἶνε ἀβάσιμον καὶ ἐποκειμενικὸν ὡς τὸ ἐλεγκτικὸν καὶ τὸ ἱστορικόν. Τοῦτο δὲ συμπεραίνομεν ἐκ τοῦ

ὅτι ἡ Ἐπιφυλλίς ἀνακριβέστατα ἐκτίθησι καὶ αὐτὰ τοῦ Haeckel τὰ δεδημοσιευμένα ἢδη διδάγματα. Ἐνίοτε δὲ μάλιστα ἡ ἀνακρίβεια εἶνε τοσαύτη, ὥστε ὁ Haeckel τῆς Ἐπιφυλλίδος εἶνε τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον τοῦ Haeckel τοῦ ΠΡΟΜΗΘΕΩΣ καὶ τοῦ Haeckel τῆς Γερμανίας. Δύο παραδείγματα ἀρκοῦσι, νομίζομεν, πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἡμετέρου ἰσχυρισμοῦ.

Ὡς παρῆσθηεν ἡ Ἐπιφυλλίς, «κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελιξέως δύο οὐσίαι *οὐσιωδῶς διαφοροὶ* πληροῦσι τὸ σύμπαν, ἡ ἀνόργανος ὕλη καὶ ἡ ἐνόργανος, ἡ ζῶσα. Μετὰ τὴν διαφορὰν, ὅτι οἱ ὑλισταὶ τὴν ἑτέραν οὐσίαν, τὴν ζῶσαν, δέχονται ἐνυλον καὶ ἀτελῆ, βαθμυδὸν τελειοποιηθεῖσαν». Φυσικῶ τῷ λόγῳ τὰ φρονήματα ταῦτα ἀποδίδονται καὶ εἰς τὸν Haeckel, ἀφ' οὗ μάλιστα παρίσταται ὅτι ταῦτα διδάσκονται «κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελιξέως». Καὶ ὁμοῦ ὁ Haeckel ἀκριβῶς τούναντιον, τὸ ἐκ διαμέτρου ἐναντίον λέγει, καταφερόμενος ἐν ἐκάστη σχεδὸν σελίδι κατὰ τοῦ *δυναμίου* καὶ διδάσκων εἰδικῶς τὰ ἐξῆς: «Οὕτω δὲ καταλήγομεν εἰς τὴν ἐξόχως σπουδαίαν πεποιθήσιν ὅτι **πάντα τὰ γνωστὰ τῆς φύσεως σώματα εἶνε ὡσαύτως ἔμφυχα**, ὅτι ἡ ἀντίθεσις, ἢν ἄλλοι ἐποιοῦντο, τοῦ κόσμου τῶν σωμάτων τῶν ζώντων καὶ τοῦ κόσμου τῶν νεκρῶν σωμάτων **οὐδεμίαν πραγματικὴν ὑπόστασιν ἔχει**. Ὅταν λίθος τις, ῥιφθεὶς ἐλεύθερος εἰς τὸν ἀέρα, πίπτῃ καθ' ὄρισμένους νόμους εἰς τὴν γῆν, ἢ ὅταν ἐν τινι ἀλατώδει διαλύματι σχηματίζεται κρύσταλλος, τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶνε οὐδὲν μᾶλλον καὶ οὐδὲν ἥττον τῆς μηχανικῆς ζωῆς φαινόμενον, ἢ ἡ αὐξήσις καὶ ἡ ἀθνήσις τῶν φυτῶν, ὁ πολλαπλασιασμός καὶ ἡ πνευματικὴ ἐνεργητικότης τῶν ζῴων, ἡ αἰσθητικότης καὶ ἡ μόρφωσις ἢ λογικὴ τοῦ ἀνθρώπου. **Ἐν τῇ Θεμελιώσει δὲ ταύτῃ τῆς μοναδικῆς ἢ ἐνωτικῆς ἀντιλήψεως τῆς φύσεως** κεῖται ἡ ὑπερτάτη καὶ γενικωτάτη ἀξία τῆς ὑπὸ τοῦ Δαρβίνου ἀναπλασθεῖσης θεωρίας τῆς καταγωγῆς» (Βλ. *Προμηθεά* σελ. 345—346).

Ἀποδεικτικώτατον δὲ τῶν λόγων ἡμῶν εἶνε βεβαίως καὶ τὸ ἐξῆς χωρίον: «Τούναντιον δὲ ἡ ἐξελικτικὴ θεωρία ἢ ὑπὸ τοῦ Δαρβίνου ἐκτεθεῖσα, περὶ ἧς ἀσχολούμεθα ἐνταῦθα, ἀποκαλοῦντες αὐτὴν **φυσικὴν κοσμογονίαν**, ἢ θεωρία αὕτη, ἢν εἶχον ἢδη διατυπώσῃ ὁ Goethe καὶ ὁ Lamarck, ἄγει κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν ὀριστικὴν παραδοχὴν τῆς **μοναδικῆς ἢ μηχανικῆς** (αιτιολογικῆς) ἐποπτείας τοῦ κόσμου, ἢν τις προαγάγῃ τὴν θεωρίαν ταύτην εἰς τὰ λογικὰ αὐτῆς ἐπακόλουθα. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀντίληψιν ἐκείνην τῆς φύσεως τὴν **δυναδικὴν ἢ τελεολογικὴν**, ἢ μηχανικὴν θεωρία θεωρεῖ τὰς μορφὰς τῆς τε ὀργανικῆς καὶ τῆς ἀνοργάνου φύσεως ὡς ἀναγκαῖα προϊόντα δυνάμεων φυσικῶν. Ἐν ἐκάστῳ ζῳικῷ ἢ φυτικῷ εἶδει διαβλέπει οὐχὶ τὸν ὑλοποιηθέντα λογιζμὸν πλάστου προσωπικοῦ ἀλλὰ τὴν ἐν χρόνῳ ἐκφάνσιν βήματός τινος ἐν τῇ πορείᾳ τῆς μηχανικῆς ἐξελιξέως τῆς ὕλης, τὴν ἐκφάνσιν αἰτίας ἀναγκαίως γενεοσυροῦ, δηλα-

δὴ μηχανικῆς αἰτίας (causa efficiens). Ἐν ᾧ δὲ ὁ τελεολογικὸς δυαδισμὸς ἐν τοῖς θαυμασίοις τῆς δημιουργίας ζῳεῖ μόνον τὰς αὐθαιρέτους ἐπινοίας πλάστου ἰδιοτρόπου, ὁ αἰτιολογικὸς μοναδισμὸς, στοχαζόμενος τῶν ἀληθινῶν αἰτιῶν, ἀνευρίσκει ἐν ταῖς ἐξελικτικαῖς ταύταις φάσεσι μόνον τὰ ἀναγκαῖα ἀποτελέσματα τῶν αἰωνίων καὶ ἀναλλοιώτων τῆς φύσεως νόμων» (Βλ. ΠΡΟΜΗΘΕΑ σελ. 366).

Ἄλλ', ἵνα μὴ ὑπολειφθῇ τῇ Ἐπιφυλλίδι τῶν «Καιρῶν» μνδεμία περὶ τοῦ πράγματος ἀμφιβολία, θεωροῦμεν καλὸν ν' ἀνακρινώσωμεν εἰς αὐτὴν καὶ τὸ ἐξῆς χωρίον τοῦ Haeckel, μὴ περιεχόμενον ἐν τοῖς ὑφ' ἡμῶν μεταφρασθεῖσι Μαθήμασιν, ὡς ἀνῆκον εἰς τὸ πέμπτον Μάθημα, καὶ *συμφατέστατα* ἐξελέγχον τὴν παντελῆ ἀνακρίβειαν τῶν παραστάσεων τῆς Ἐπιφυλλίδος. Τὸ χωρίον τοῦτο, μὴ μεταφρασθὲν, ὡς εἴρηται, ὑφ' ἡμῶν, καταχωρίζομεν πρὸς πλείονα πίστιν ἐν πρωτοτύπῳ τε καὶ ἐν μεταφράσει, σημειούμεθα δὲ ὅτι κεῖται ἐν τῇ 89. σελίδι τῆς *Η'* ἐκδόσεως τῆς *Natürliche Schöpfungs-Geschichte* τοῦ Haeckel. Καὶ τὸ μὲν Γερμανικὸν κείμενον ἔχει ὡς ἐξῆς:

Die teleologische Natur-Betrachtung, welche die Erscheinungen in der organischen Welt durch die zweckmässige Thätigkeit eines persönlichen Schöpfers oder einer zweckthätigen Endursache erklärt, führt nothwendig zuletzt zu ganz unhaltbaren Widersprüchen und Folgerungen. Diese zwiespältige, dualistische Natur-Auffassung steht zu der überall wahrnehmbaren Einheit und Einfachheit der obersten Natur-Gesetze im entschiedensten Gegensatz. Die Philosophen, welche dieser Teleologie huldigen, müssen nothwendiger Weise zwei grundverschiedene Naturen annehmen: eine *anorganische Natur*, welche durch *mechanische* wirkende Ursachen (causae efficientes), und eine organische Natur, welche im Gegensatz zu ersterer durch *zweckmässige thätige Ursachen* (causae finales) erklärt werden muss.

Ἡ ἐννοια δὲ τοῦ χωρίου τούτου εἶνε κατ' ἀκριβῆ μεταφρασιν ἢ ἀκόλουθος:

Ἡ τελεολογικὴ θεωρία τῆς φύσεως ἢ ἐξηγουμένη τὰ ἐν τῷ ὀργανικῷ κόσμῳ φαινόμενα διὰ τῆς σκοπίμου ἐνεργητικότητος πλάστου προσωπικοῦ ἢ τελικῆς αἰτίας ἐπὶ σκοπῷ ἐνεργοῦσας καταλήγει κατ' ἀνάγκην εἰς ἀντιφάσεις καὶ ἀκολουθίας πάντη ἀπαραδέκτους. Ἡ διχαστικὴ αὕτη καὶ δυναδικὴ τῆς φύσεως ἀντίληψις ἐκ διαμέτρου ἀντίκειται πρὸς τὴν πανταχοῦ παρατηρούμενην ἐνότητα καὶ ἀπλότητα τῶν ὑπᾶτων τῆς φύσεως νόμων. Οἱ φιλόσοφοι οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν τελεολογίαν ταύτην ἀποδέχονται κατ' ἀνάγκην ἀπόλυτον δύο οὐσιωδῶς διαφόρους φύσεις, τὴν *ἀνόργανον φύσιν*, ἢ τις ἐξηγεῖται διὰ *μηχανικῶς* ἐνεργοῦσῶν αἰτιῶν (causae efficientes), καὶ τὴν φύσιν τὴν *ὀργανικὴν*, ἢ τις κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πρώτην ἐρμυνεύεται δι' αἰτιῶν ἐνεργοῦσῶν *σκοπίμως* (causae finales). Καὶ τελευτῶν

τὴν παράγραφον, παραπέμπει ὁ μέγας καὶ πολὺς συγγραφεὺς εἰς τὴν 31 σελίδα τοῦ ἑαυτοῦ συγγράμματος, ἥτοι εἰς τὸ δευτέρον τῶν προπαρατεθέντων χωρίων.

Ἡ Ἐπιφυλλίς λοιπὸν ἀνακριβεστάτην ἔχει γνῶσιν τῶν ἰσχυρισμῶν τῶν *ἐξελίσσοντων*, εἰς οὓς ἀποδίδωσι τὰ ἑαυτῆς μόνον φρονήματα, ἅπερ ἐκείνοι θεωροῦσι «πάντη ἀπαράδεκτα» καὶ «ἐκ διαμέτρου ἀντικείμενα πρὸς τὴν πανταχοῦ παρατηρουμένην ἐνότητα καὶ ἀπλότητα τῶν ὑπᾶτων τῆς φύσεως νόμων».

Ἄλλὰ καὶ κατ' ἄλλο τι δεινότατ' ἀδικεῖ τοὺς ἐξελίσσοντας ἢ Ἐπιφυλλίς, ἀφαιρούσα οὕτω πᾶσαν σπουδαιότητα καὶ ἐμβρίθειαν ἐκ τῶν ὑπ' αὐτῆς λεγομένων.

Κατὰ τὴν Ἐπιφυλλίδα «διὰ τῆς ἐκδοχῆς, ὅτι μόνον ἕλη ὑπάρχει καὶ οὐδὲν ἕτερον, αὐτὸς ὁ Χέκελ ὁμολογεῖ, ὅτι τὰ πλείστα μένουσιν ἀνεξήγητα». Ἐρωτῶμεν πάντα ἐπεξεληθόντα τὰ ὑψ' ἡμῶν μεταφρασθέντα μαθήματα τοῦ Haeckel νὰ εἴπῃ ἡμῖν ἂν εἶδέ που τοιαύτην τινὰ γνώμην τοῦ Haeckel· προβαίνομεν δὲ μάλιστα περαιτέρω, — παρακαλοῦμεν θερμῶς τὴν Ἐπιφυλλίδα νὰ καταδείξῃ ἡμῖν τὸ χωρίον τοῦ Haeckel, ἐν ᾧ περιέχεται ἡ γνώμη αὐτή. Ἡμεῖς τοῦτο ἀκριβῶς γινώσκομεν ὅτι τὴν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον γνώμην ἔχει ὁ Haeckel, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ πλείστον χωρίων, μάλιστα δὲ ἐκ τοῦ ἐξῆς: «Κατὰ τὴν γνώμην μου ἢ ἀπειρος ἀξία τῆς δαρβινικῆς θεωρίας κεῖται ἐν τῇ *μηχανικῇ* ἐξηγήσει τῶν φαινομένων τῶν ὀργανικῶν μορφῶν, ἅπερ μέχρι τοῦδε ἦσαν ἀρέζηγητα» (βλ. ΠΡΟΜΗΘΕΑ σελ. 359). Παραδοξότατον τῇ ἀληθείᾳ ν' ἀποδιδῶται εἰς τὸν Haeckel γνώμην ἀνεπιστημονικωτάτην, ἥς μάλιστα τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον θεωρεῖ αὐτὸς καὶ τονίζει ὡς τὴν ὑπερτάτην ἀξίαν τῆς ἑαυτοῦ θεωρίας!!! Πλείοτέρα προσοχή, ὅταν λαμβάνῃ τις τὸν κάλαμον, θὰ περιεῖχε, νομίζομεν, ὀλιγωτέραν κατάχρησιν τῆς πολυθρυλίτου ὑπομονητικότητος τοῦ χάρτου! Ὅπως δὲ νῦν τὰ πράγματα ἔχουσι, δικαιούται, φρονοῦμεν, οὐχὶ μόνον ὁ Haeckel ἀλλὰ καὶ πᾶς τις νὰ εἴπῃ περὶ τῶν λόγων τῆς Ἐπιφυλλίδος τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο Ἀριστοφάνειον: *Ἐπιφυλλίδες ταῦτ' ἐστὶ καὶ στωμύλματα!*

Καὶ οὐ μόνον ὁ Haeckel καὶ πᾶς τις δύναται δικαίως νὰ σκόψῃ οὕτω τὴν Ἐπιφυλλίδα ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Χριστός, ὑπὲρ οὗ τοσοῦτον *ἄνεν τῆς ἐλαχίστης ἀνάγκης* ὑπερμαχεῖ ἢ Ἐπιφυλλίς, καὶ ὄν ἐν τούτοις ταπεινοὶ μέχρι ἀπλοῦ ἐπιστήμονος, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν, καθ' ὃν τρόπον ὁ Agassiz κατεβίβασε τὸ ὑπερτάτον ὄν μέχρι ἰδανικοποιηθέντος ἀνθρώπου (βλ. ΠΡΟΜΗΘΕΑ σελ. 400). Πυρεστήσαμεν προηγουμένως ὅτι κατὰ τὴν Ἐπιφυλλίδα κακῶς ἐξηγοῦντο καὶ διεστρέφοντο μέχρι τοῦδε αἱ Γραφαί, τούτων δὲ τὴν ὀρθὴν ἐρμηνείαν ποιεῖται ἥδη ἢ Ἐπιφυλλίς. Ἐπειδὴ δ' ἐν ταῦθα ποιούμεθα λόγον περὶ αὐτόχρονα διαστροφῆς καὶ μάλιστα ἀντιστροφῆς τῶν ἰδεῶν τοῦ Haeckel, ἴδωμεν, καίπερ, ὡς εἴρηται, μὴ ὄντες εἰδικοί θεολόγοι, τίνα τρόπον *διεστρέφετο* μέχρι τοῦδε ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης τὸ κατὰ Ἰω-

άννην Εὐαγγέλιον καὶ πῶς ἢ Ἐπιφυλλίς ὀρθῶς ἦδη ἐρμηνεύει αὐτό. Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τούτῳ ὑπάρχει τὸ ἐξῆς πασίγνωστον χωρίον (III, 5): «Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς: Ἄμην ἄμην λέγω σοι, ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.» Τί εἶνε κατὰ τὴν ἐννοίαν τοῦ Χριστοῦ τὸ *ἕδωρ* καὶ τί τὸ *πνεῦμα*; Ἡ Ἐπιφυλλίς ποιεῖται τὴν ἐξῆς ἀρήκουστον καὶ τερατώδη ἐξηγήσιν: Τὸ ἕδωρ, λέγει, καὶ τὸ πνεῦμα εἶνε αἱ δύο οὐσίαι, αἱ οὐσιδῶς διάφοροι, αἵτινες πληροῦσι τὸ σύμπαν, δηλαδὴ ἡ ἕλη καὶ τὸ πνεῦμα (!!!). βλ. τὴν 6' στήλην τῆς Ἐπιφυλλίδος τῶν Καιρῶν τῆς 12. Δεκεμβρίου. Ὅθεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν ταύτην οὐδὲν ἄλλο λέγει ὁ Χριστὸς ἢ ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἂν μὴ γεννηθῇ ἐξ ἕλης καὶ πνεύματος, ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς!!!

Συγχαίρομεν τῇ Ἐπιφυλλίδι ἐπὶ τῇ ἀνακαλύψει αὐτῆς, οἰκτείροντες πάντας τοὺς μέχρι τοῦδε χριστιανοὺς καὶ πάντας τοὺς μέχρι τοῦδε θεολόγους, φρονοῦντας ὅτι *πνεῦμα* εἶνε τὸ ἅγιον πνεῦμα καὶ *ἕδωρ* τὸ βάπτισμα. Κατ' Εὐθύμιον τὸν Ζιγαβνόν: «Σαφηνίζει μὲν τὸν τρόπον, λέγων, ὅτι ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, δηλαδὴ, τοῦ ἁγίου· οὐπὼ δὲ τέλεον, ἵνα προσεκτικώτερος ὁ ἐρωτῶν γένηται. Πολλάκις γὰρ τὸ ἀσαφές ἐγείρει τὴν διανοίαν, καὶ περιεργότερον καὶ σπουδαῖον ἀπεργάζεται τὸν ἀκροατὴν». Κατὰ δὲ τὸν Meyer, καίπερ ὀρθολογικὸν μᾶλλον ὄντα ἐρμηνευτὴν, ἢ φράσις «ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος» οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ wenn er nicht durch die Taufe und durch den Geist Gottes—in ein höheres geistiges Leben versetzt ist, ἥτοι, «ἐὰν μὴ τις μεταστῇ διὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ διὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ εἰς ὑπερτέραν πνευματικὴν ζῶν» (βλ. Kritisch exegetischer Kommentar über das Neue Testament, μέρ. 6', σελ. 46—47. Göttingen, 1834).

Τοιαύτη λοιπὸν εἶνε τῆς Ἐπιφυλλίδος ἡ ἐπίκρισις κατὰ τε τὸ ἱστορικόν, τὸ ἐλεγκτικόν καὶ τὸ διδακτικόν ἑαυτῆς μέρος. Τὸ ἀτυχέστερον δὲ τῶν τριῶν τούτων μερῶν καὶ τὸ ἀξιώτερον οἴκτου εἶνε καθ' ἡμετέραν γνώμην τὸ ἐλεγκτικόν, ἀφόρων, ὡς εἴρηται, εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ θρησκευτικοῦ δόγματος κατὰ τῆς ἐπιστήμης διὰ τῆς ἐπικλίσεως τοῦ Χριστοῦ. Κατελευτᾶ ἡ τοιαύτη Ἐπιφυλλίς διὰ τῆς ἐξῆς συμπερασματικῆς φράσεως, ἀνηκούσης καὶ αὐτῆς εἰς τὴν μέθοδον τὴν ἐκμεταλλευτικήν: «Τὰ πάντα λοιπὸν ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, καὶ οὐδὲν κατ' αὐτῆς. Δὲν ἔπρεπε δὲ ἰδίως νὰ ὑπάρχωσιν Ἕλληνες γράφοντες κατ' αὐτῆς εἰς τὰς παρούσας ἰδίως τῆς Πατριδος περιστάσεις».

Ἄλλ' ὅμως ἐκ τῶν εἰρημένων ἀποδεικνύεται ὅτι τὰ πάντα ἄσχετα πρὸς τὴν ὑπερτάτην καὶ ἀγιωτάτην ἠθικὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ οὐδὲν κοινὸν πρὸς αὐτήν. Δὲν ἔπρεπε δὲ ἰδίως νὰ ὑπάρχωσι λόγοι, οἷος ὑποτίθεται καὶ ὁ ἄγνωστος συγγραφεὺς τῆς τῶν Καιρῶν Ἐπιφυλλίδος, γράφοντες ἐν ἐπιφυλλίσιν ἐφημερίδων

δι' ὅκτῳ τριτημορίων στάλης κατὰ κραταιῶν καὶ μεγάλων ἐπιστημονικῶν θεωριῶν, καὶ ἰδίως συνδέοντες τῆς ἀληθείας τὴν ἔρευναν μεθ' οἷων δῆποτε πολιτικῶν ἢ ἐθνικῶν περιστάσεων, οἴονεϊ πανταχόθεν ζητούντες τὴν σῶτεραν ἀρωγὴν καὶ βοήθειαν, καὶ ἐκείθεν μάλιστα, ὅθεν οὔτε *δυναται* οὔτε *οφείλει* νὰ ἔλθῃ. Μεγέτωσαν τὰ πολιτικὰ καὶ τὰ ἐθνικὰ ζητήματα ἐκεῖ, ὅπου οφείλουσι νὰ μένωσι, ἐν ταῖς ἰδίαις αὐτῶν σφαίραις, καὶ ἕκαστος ἐπιτελείτω τὸ ἑαυτοῦ καθήκον, ἢ Κυβερνήσις τὴν διάσωσιν τοῦ ἔθνους, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης τὴν σωτηρίαν τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ἐπιστῆμων τὴν υπεράσπισιν καὶ τὴν προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης. Ἐν τῇ ἀκριβεῖ τῶν καθ' ἕκαστον τούτων καθηκόντων ἐκπληρώσει συμπληροῦται ὁ τρισυπόστατος προορισμὸς τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας, ἢ ἐθνικῆ ἀποκατάστασις, ἢ χριστιανικὴ ἠθικοποίησις, ἢ ἐπιστημονικὴ ἀνύψωσις καὶ προαγωγή. Πάντα ταῦτα εἶνε ἐπιβεβλημένα ἡμῖν ὑφ' ὀλοκλήρου τῆς ἱστορίας ἡμῶν, ὑπὸ τῆς ἀρχαιότητος, ὑπὸ τῶν μέσων αἰώνων, ὑπὸ τῶν χρόνων τῶν μετὰ τὴν Ἄλωσιν, καὶ οὐδενὸς ὀφείλομεν ἐν περιπτώσει οὐδεμιᾷ νὰ ὀλιγορῆσωμεν, ἀν εἴμεθα ἔργῳ Ἕλληνες καὶ ἡμεῖς.

Ἐκεῖνοι μάλιστα τῶν ἀμέσων ἡμῶν προγόνων, οἵτινες ἔπεσον ὑπὲρ πατρίδος, ἐκεῖνοι, οἵτι ἔμαρτύρησαν ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἐδάκρυον ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης, καὶ οὐδένα θὰ εὖρης σήμερον Ἕλληνα, καὶ ἐξ αὐτῶν ἐτι τῶν τελέως ἀνεπιστημόνων καὶ ἀπαιδευτῶν, νὰ μὴ θεωρῇ τὸν διὰ τῶν γραμμάτων φωτισμὸν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν μόρφωσιν τοῦ ἰδίου τέκνου ὡς τὸ ὑπατον καὶ τιμιώτατον ἀγαθόν, ὅπερ δύναται νὰ παράσχη ἢ πατρικὴ φιλοστοργία καὶ ἢ φιλοτιμία ἢ Ἑλληνικὴ. Καὶ αὐτὸς ὁ ἀπαιδευτὸς Ἕλλην παραπονεῖται πικρῶς κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ γεννήτορος ὅτι *δὲν τὸν ἔμαθε γράμματα*, καὶ θεωρεῖ νικηκῆς εὐσεβείας καθήκον νὰ ἐπανορθώσῃ καὶ ἐξαγνίσῃ τὸ ἀμάρτημα τοῦ ἰδίου πατρός, ἀποστέλλων αὐτὸς μετὰ τοιαύτης ἰδέας τὸ ἑαυτοῦ τέκνον εἰς τὸ σχολεῖον! Κατ' αὐτὸν τὰ γράμματα εἶνε *τοῦ Θεοῦ τὰ πράγματα*! Τί δὲ συνέβαινε ἐπὶ Τουρκοκρατίας, παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Ἀρματωλῶν καὶ Κλεπτῶν, εἶνε περιττὸν νὰ παραστήσωμεν. Πῶς δὲ τὸ πρᾶγμα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἶχε, δὲν εἶνε βεβαίως τοῦ παρόντος λόγου.

Βλέπετε ὅτι πάντοτε ἠλήθευσε τὸ ῥητόν, καθ' ὃ *Ἕλληνας σοφίαν ζητοῦσι*. Τὸ δὲ πασίγνωστον τοῦτο ἀξίωμα οὔτε ἐκώλυσέ ποτε οὔτε καὶ νῦν κωλύει, νομίζομεν, τὴν ζήτησιν τῆς Ἀγίας Σοφίας οὐδὲ τὴν ἀμυννὰν ὑπὲρ αὐτῆς. Ἴσως μάλιστα, ἀν *οὐσιαστικώτερον* καὶ *ἐπιστημονικώτερον* ἐζητοῦμεν ἡμεῖς τὴν σοφίαν, ἀν πνευματικώτερον συνεκροτούμεθα, ἀν ἐγινώσκομεν ἀκριβέστερον καὶ καθολικώτερον τίνος κληρονομίας Ἑλληνικῆς καὶ χριστιανικῆς εἴμεθα κληρονόμοι, ἴσως δὲν θὰ εἶχμεν σήμερον τὴν ἀνάγκην νὰ ζητῶμεν καὶ ἐκ τῆς σιγῆς τῆς ἐπιστήμης ἀρωγὴν καὶ ἐπικουρίαν κατ' ἀναπεπταμένων ἀλλὰ σεσηπότων καὶ ἀεὶ κα-

ταρόδόντων βαρβαρογενῶν καὶ βαρβαροφρόνων ἔχθρῶν!

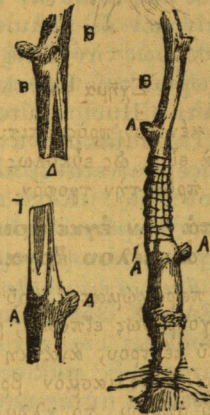
ΕΓΚΕΝΤΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΜΠΕΛΩΝ

(Συνέχεια· ἴδε φύλλον 51)

Ἐγκεντρισμὸς διὰ σχισμῆς τοῦ κέντρου ἢ ἰππευτικῶς (à cheval.)

Καλεῖται οὗτος ἰππευτικὸς ὡς ἐκ τῆς θέσεως τὴν ὁποίαν λαμβάνει τὸ κέντρον ἐπὶ τῆς τροφοῦ κατὰ τὴν ἔνωσιν. Τὸ κλῆμα Α τέμνεται πρὸς τὴν βᾶσιν αὐτοῦ 3 ἢ 4 ἑκατοστόμετρα περίπου ὑπεράνω ἐνὸς ὀφθαλμοῦ α

Εἰς τὸ ἄνωθεν τοῦ ὀφθαλμοῦ μέρος λεπτύνεται ἐκ δύο ἀντιθέτων μερῶν κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ ἀποτελεῖται εἶδος σφηνῶς ἀποληγούσης ἄνω εἰς ὀξείαν γωνίαν γ. Τὸ κέντρον Β κόπτεται πρῶ-

Σχῆμ. 18.

τον ὀλίγα ἑκατοστόμετρα κάτωθεν ἐνὸς ὀφθαλμοῦ β ἔπειτα γίνεται μία σχισμὴ δ εἰς τὸ κάτω μέρος αὐτοῦ ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω. Ἐντὸς τῆς σχισμῆς αὐτῆς τοῦ κέντρου εἰσάγεται τὸ σφηνοειδὲς μέρος τῆς τροφοῦ καὶ γίνεται ἡ ἔνωσις, ὅπως βλέπει τις ευκρινῶς εἰς τὸ σχῆμα 18. Περιδεσμός, ἀλοιφὴ καὶ παράχωμα ὡς συνήθως.

Ἐγκεντρισμὸς ἀγγλικῶς.

Ἡ μέθοδος αὕτη εἶνε περισσώτερον ἐν χρήσει ἢ αἰ προηγούμεναι. Μεταχειρίζονται δὲ αὐτὴν πρὸ πάντων ὅταν πρόκειται περὶ ἐμβολιάσεως νεαρῶν φυτῶν ἢ κλάδων ἀμπέλου προωρισμένων μετὰ τὸν ἐμβολιασμὸν νὰ φυτευθῶσι καὶ νὰ ριζοβολήσωσιν. Ὅταν ἡ πράξις αὕτη γίνηται ἐπὶ τροφοῦ ἐρρίζου (κλήματος μετὰ τὰς ρίζας του) αὕτη τέμνεται κατὰ τὴν βᾶσιν 3 ἢ 4 ἑκατοστόμετρα ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους κατὰ τομὴν μ πολὺ πλαγίαν καὶ ἀρχομένην ἐκ τοῦ ἀντιθέτου σημείου ἐνὸς ὀφθαλμοῦ ο. Πρὸς τὴν κορυφὴν ἢ τομὴν αὕτη σχίζεται κατὰ τὴν γραμμὴν μ' ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω. Ἡ σχισμὴ αὕτη παρεστάθη ἐν τῷ σχήματι διὰ τῆς γραμμῆς μ". Τὸ αὐτὸ γίνεται, ἀλλὰ κατ' ἀντίστροφον διεύθυνσιν καὶ εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ ὀφθαλμοῦ ο' τοῦ κέντρου Β, ὡς βλέπει τις κατὰ τὰ σημεῖα γ, γ' καὶ γ". Τὸ κέντρον φέρει λοιπὸν ἕνεκα τῆς σχι-